SVERIGES RIKSDAG

Motion till riksdagen 2026/27:1078

av Dan Hovskär (KD)

Återinförande och utveckling av tolvstegsbehandling inom Kriminalvården

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge regeringen i uppdrag att låta utreda förutsättningarna för att återinföra tolvstegsbehandling inom Kriminalvården som en del av ett brett evidensbaserat och individuellt anpassat behandlingsutbud och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkerställa en sammanhållen vård- och stödinsats för personer med beroendeproblematik under anstaltsvistelsen och efter frigivning och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Beroendebehandling är en viktig del av det återfallsförebyggande arbetet

Kriminalvårdens uppdrag handlar både om att verkställa utdömda straff och minska risken för att människor återfaller i brott. För att lyckas med detta krävs insatser som angriper orsakerna bakom kriminaliteten. För många intagna är alkohol- eller narkotikaberoende en del av den problematik som behöver behandlas för att ett liv utan kriminalitet ska bli möjligt.

Ett beroende påverkar hälsa, relationer, arbete och förmågan att hantera vardagen. När beroendeproblematik bidrar till kriminalitet räcker det därför inte alltid med att enbart

fokusera på själva brottet. Den intagne behöver också få möjlighet att bearbeta sitt beroende, utveckla strategier för att hantera risksituationer och bygga förutsättningar för ett annat liv efter avtjänat straff.

Kriminalvården behöver därför erbjuda ett brett utbud av behandlingsinsatser som utgår från den enskildes behov och som har ett tydligt återfallsförebyggande syfte.

Tolvstegsbehandling bör åter prövas

Tolvstegsbehandling har sitt ursprung i Anonyma Alkoholisters arbete och har under lång tid använts inom beroendevården. Metoden bygger bland annat på att individen arbetar med att förstå och förändra sitt beteende, tar ansvar för sin situation och får stöd i en gemenskap med andra som har liknande erfarenheter.

Sedan början av 1990-talet har tolvstegsbehandling även använts inom svensk kriminalvård. Behandlingsformen har därmed en historia och erfarenhetsgrund som bör tas till vara när Kriminalvården utvecklar sitt arbete mot beroende och återfall i brott.

Tolvstegsbehandling har tidigare bedrivits vid bland annat anstalterna Gävle, Hinseberg, Skänninge och Österåker. Att verksamheten senare avvecklades väcker frågor om vilka erfarenheter som gjordes, vilka resultat som uppnåddes och vilka konsekvenser förändringen har fått för de intagnas möjligheter att få en lämplig behandling.

Det finns skäl att på nytt och systematiskt granska dessa erfarenheter. En sådan genomgång bör omfatta tidigare utvärderingar, tillgänglig forskning, behandlingsresultat och erfarenheter från personal och deltagare. Den bör också jämföra tolvstegsbehandling med andra etablerade behandlingsmetoder och undersöka för vilka grupper olika insatser fungerar bäst.

Syftet ska inte vara att ersätta andra behandlingsformer med en enda metod. Kognitiv beteendeterapi och andra evidensbaserade insatser ska fortsatt kunna erbjudas. Målet bör i stället vara att säkerställa att Kriminalvården har ett tillräckligt brett utbud och kan erbjuda rätt behandling till rätt person.

Behandlingen måste leda vidare efter frigivningen

En viktig utmaning är att förändringsarbetet inte får upphöra när en person lämnar anstalten. Övergången till ett liv i frihet innebär ofta stora påfrestningar. Den som återvänder till en miljö där missbruk, kriminalitet och social utsatthet förekommer kan snabbt hamna i situationer som ökar risken för återfall.

Därför behöver behandling under anstaltsvistelsen kopplas samman med fortsatt stöd efter frigivningen. Kriminalvården behöver, inom ramen för sitt uppdrag och tillsammans med berörda aktörer, verka för fungerande övergångar till beroendevård, socialtjänst och andra relevanta stödinsatser.

Även självhjälpsgrupper, ideella organisationer och andra delar av civilsamhället kan spela en viktig roll. För den som själv önskar det kan en sådan gemenskap bidra med kontinuitet, stöd och ett sammanhang som består även efter frigivningen. Även andra former av stöd och behandling måste självklart finnas tillgängliga utifrån individens behov.

Kunskap, uppföljning och individens behov ska styra

Ett återinförande bör föregås av en ordentlig prövning. Regeringen bör därför låta utreda Kriminalvårdens tidigare erfarenheter av tolvstegsbehandling, sammanställa tillgänglig forskning och bedöma förutsättningarna för att åter erbjuda behandlingsformen på lämpliga anstalter.

Utredningen bör särskilt undersöka hur behandlingen kan kombineras med andra evidensbaserade insatser, hur deltagande och fullföljande kan underlättas samt hur resultaten kan följas upp över tid. Uppföljningen bör bland annat omfatta behandlingsavbrott, återfall i missbruk och brott samt möjligheterna till en fungerande återanpassning efter frigivning.

Det är viktigt att inte låsa fast sig vid en viss metod utan tillräckligt kunskapsunderlag. Samtidigt bör en tidigare använd behandlingsform inte avfärdas utan att dess resultat och potential har granskats på ett systematiskt sätt.

En investering i både individen och samhällets trygghet

Att förebygga återfall i brott är en viktig del av arbetet för ett tryggare samhälle. Varje människa som får hjälp att bryta ett beroende och lämna kriminaliteten bakom sig innebär en möjlighet till ett bättre liv för individen och ökad trygghet för omgivningen.

Kriminalvården behöver därför kombinera tydliga konsekvenser för begångna brott med verkningsfulla insatser som minskar risken för nya brott. Ett brett och väl utvärderat behandlingsutbud är en viktig del av detta arbete.

Regeringen bör därför skyndsamt utreda förutsättningarna för att återinföra tolvstegsbehandling inom Kriminalvården och säkerställa att personer med

beroendeproblematik får tillgång till lämplig behandling både under verkställigheten och i övergången till livet efter frigivningen.

Dan Hovskär (KD)